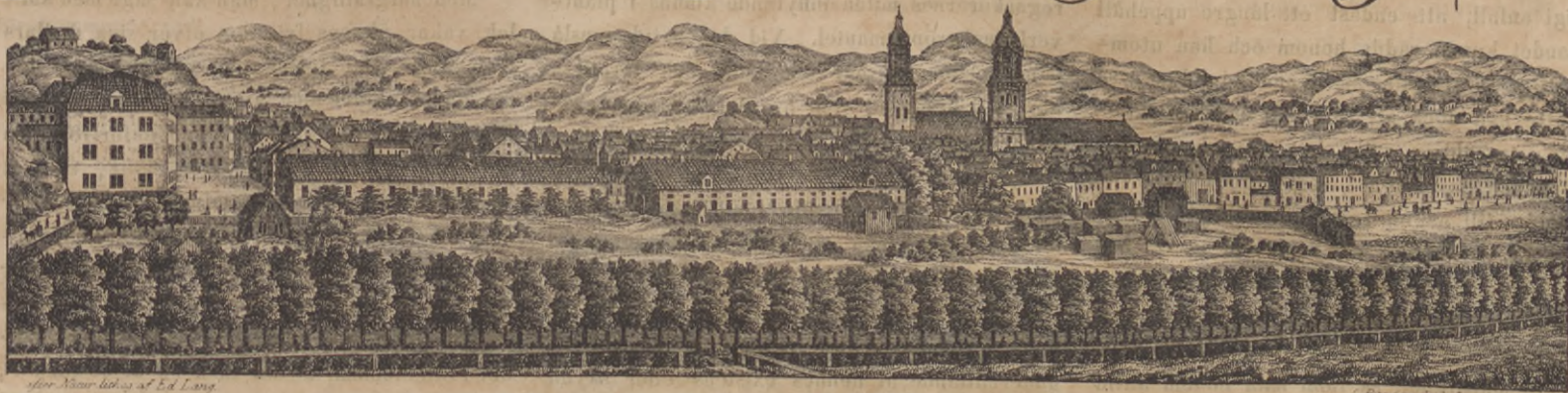

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad Söndagsmagasin.

N:o 7.) Ut kommer hvarje Söndag kl. 7 f. m. Göteborg d. 12 Aug. 1849. Pris för ½ år 2: 24 B:co. (III. årgången.)

Contre-amiral d'Urville.

Om afton den 8 Maj 1842 tilldrog sig på jernbanan från Paris till Versailles en förfärlig olycka. Hjulet till ett lokomotiv gick sönder och hejdade detsamma lopp, ett annat störtade deruppå, stöten frambringade eld från skenorna, de nymålade vagnarne fattade eld, och de resande, som suto inuti vagnarne, ledo förskräckliga brandskador. Af de 800 resande förolyckades öfver 200, hvaraf 121 antingen genast dödades, eller sedermera dogo af sina sår. Som en löpeld hade under rättelsen om denna olycka spridt sig, och från alla kanter strömde folket rasande till, för att förstöra skenorna och ödelägga olycksbanan. Men de tillkallade trupperna afhöllo folket och bringade det lyckligen till lugn. Bland de döda befann sig äfven verldsomseglaren d'Urville med sin fru. D'Urville hade på sina resor omkring jorden gått hvarje fara med mod tillmötes, och ständigt förstått, att med lycka undgå henne, nu måste han dock här, på en några timmars spatsertur, finna sin död. Han var född den 20 Maj 1790, i Condé sur Noivau, stod altså ännu i lifvets fulla kraft och hade derföre ännu länge kunnat visa världen viktiga tjenester. År 1815 blef han utnämnd till fregattkapten, då han på korvetten Coquille kom tillbaka från sin resa omkring jorden. Efter den första expeditionen på Astrolabe, för att uppsöka Lapérous, befordrades han 1829 till skeppskapten och efter återkomsten från en treårig resa med Astrolabe och Zelé år 1840 blef han upphöjd till contre-amiral. Företrädesvis utmärkte den sednare resan sig genom viktiga upptäckter i närheten af sydpolen och genom den sorgfälligaste afteknung af det farliga Torres-sund.

Först då, när man kastar en blick på det, som d'Urville under sina tre stora resor utrettade, kan man i sin helhet mäta den stora förlust, som världen lidit genom hans död. På första resan, under kapten Duperrys befäl, beherrskade han expeditionen genom sin själverksamhet och mångfalden af sina kunskaper. Jemte de officiella berättelserna skref han en dagbok, som sannolikt kommer att tryckas. Ännu viktigare äro resultaterna af hans andra resa åren 1826—1828. Han ledde då expeditionen sjelf och medbringade en mängd, till

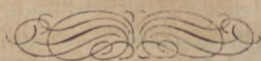
Contre-amiral d'Urville.

en stor del obekanta, naturprodukter, hvarigenom såsom Cuvier säger, museerna blefvo öfverfyllda och naturhistorien riktad med otaliga nya upptäckter. Det är omöjligt för oss att här uppräknat alla resultaterna af hans resor; vi skola derföre endast omnämna de mödosamma uppmätningarna af en sträcka af 200 mil på kusten af Neuseeland, och af 175 mil i det nordliga af Neuginea, den fullständiga hydrografien af archipelagen Witi eller Fid-schi, af öarne Loyalty, Wanikoro, Hegolu och Pelew, upptäckten af 60 öar, skär eller klippor, upptäckten af ett alldeles antarktiskt land, som låter förmoda ett nytt fastland, upptagandet af de farligaste och minst bekanta ställen i oceanen, bland andra Torres-sundet i Australien och Cook-sundet vid Neuseeland. Genom honom lärde vi nogare känna de särskilda dialekterna af Oceanens folkslag, och de länders naturhistoria, som genom Forster och Perron bekräftades, erhöi genom honom en vidare utveckling. I synnerhet blef naturhistorien utomordentligt utvecklad genom hans upptäckter. Amiral d'Urville var, som vi här sett, en lika så utmärkt sjöman, som förträfflig naturforskare och filolog. Men äfven den värdiga amiralens oförskräckthet förtjenar här ett beröm. I Öfverflödsbajen och i strömsättningarnes bassin vid Neuseeland, der Astrolabe råkade ut för den största fara, räddade han genom kallblodighet och energi både korvetten och manskapet. Tvänne gånger s'randade han på vilda kuster, 1820 på Tongaön, 1839 i Torres-sundet, och båda gångarne visste han att rädda sig ur sin svåra belägenhet genom raska och skickliga manövrer. Äfven vid andra faror visade han sig icke mindre beslutsam. Sålunda utbröt t. ex. på hans resa till Sydpolen skörbjugg bland hans

manskap, och på hans tvänne första resor förorsakade dessutom stor ödeläggelse bland dessamma, och änskönt han sjelf led af ett så häftigt anfall, att endast ett längre uppehåll på landet kunde rädda honom och han utomordentligt försvagats af denna sjukdom, så fortsatte han dock att föra sitt besvärliga kommando; ty aldrig ville han öfverlemna den omsorg och ansvarighet, som voro honom anförtrodda, till någon annan. Så hård han än må hafva varit emot sitt manskap, så var han dock ännu hårdare emot sig sjelf. De umbäranden, som han ålade dessa, bar han vanligen sjelf först, och var manskapet nödsakadt att iakttaga måttlighet, så fann man honom alltid sjelf som den måttligaste. Ordning och sparsamhet voro ständigt bland hans hufvuddygder och lyxutgifter hade han en gång för alla bannlyst från expeditionerna. Men derföre tänkte han ock, vid sin återkomst till Paris, mindre på ersättning för egna uppoffringar, än för sina officerare. — Sysslolöshet tålde han heller icke. Var han icke ombord, så sysselsatte han sig med vetenskapliga arbeten och nedskref sina upptäckter. Medan andra expeditionskommendanten mycket långsamt eller alls icke lemnade beskrifningen af sina resor till offentligheten, sparade d'Urville ingen möda, för att lägga sina arbeten för publiken. Han var ytterst samvetsgran och noga i sina arbeten. Således förenades hos honom många dygder; endast en viss rotlighet och en sjömannalik hårdhet misspydde hans karakter. — Vid första vakans skulle han inträda i akademien. De tio banden "Astrolabe," och "malerische Reise um die Welt", hvaribland afdelningen om Oceanen nästan uteslutande är af hans hand, och slutligen berättelsen om Astrolabes och Zelés jordomsegling vittna om d'Urilles lärdom, iakttagningsförmåga och flit.

Olyckan hade redan mer än en gång pröfvat honom, bland andra hade han den smärtan, att under sin första resa mista ett barn om 10 år, som han sjelf med beundransvärdt tålmod hade lärt flera språk, bland dessa äfven det kinesiska.

Sin älskade hustrus namn har han förevigat derigenom, att han kallade den landsträcka, som han upptäckte på sin sista resa, Adélie.

Sahara från Algier.

Sahara i riktningen från Algier indelas i tre från hvarandra skarpt afsöndrade regioner: i en bebodd, i en obebodd och i en, som af naturen synes bestämd att för evigt förblifva ödemark. Den första regionen heter *Tiafi* och består af oaser, eller de fläckar af landet, i hvars grannskap källor och brunnar befinna sig och som, beväxt med höga palmer, skyddas emot Samum och solens lodräta

strålar. *Kifau*, d. ä. den bebodda zonen, kallas den sandiga och enformiga slätt, som under vintermånaderna och om våren genom regnskurarnes milda inflytande klädas i plantverldens gröna mantel. Vid denna tid uppslå nämnda stammar här sina tält och förblifva här så länge med sina hjordar tills den glödande sommarvärman drifver dem norrut. Den tredje zonen, *Falat*, består af den oerhördt stora rymd, der de allt förtärande solstrålarne ej quarlemna ett spår af vegetation i det vida hafvet af den rörliga sanden, som väl genomfaras af karavanerna, men som ej lemna människans det ringaste hjälpmedel till underhållande af hennes existens eller skydd emot den afrikanska solens glödande strålar.

Längre bort från oasens region träffar man här och der strödda i den omätliga öknen de grönskande öarna. Af alla oaser är den vid Nefta den skönaste.

Man kunde säga, att i öknen vattnet är den för djur- och plantlifvet mest verkande kraften. Det är bekant, att denna region döljer underjordiska vattenreservoarer, som förse springkällor och brunnar. När Saharas innevänare ej hålla det vatten, som källorna lemna dem, för tillräckligt, eller frukta för vattenbrist, så gräva de artesiska brunnar. Dessa brunnar hafva en rund form och, såsom innevänarne ofta påstå 100 manslängder. Detta oakadt är en enda arbetare tillräcklig att gräva dem. Efter som borrhålet går på djupet, stödes jorden medelst tvärsöfver lagda palmstänger. Så snart jorden antager ett svartaktigt utseende och dess fuktighet låter arbetaren förmoda vattens grannskap, tillstoppas han näsa och öron med vax, för att ej quävas af det med häftighet framträngande vattnet. Genast fäster han ett tåg om lifvet, underrättar de vid öppningen af brunnen stående arbetarne och lagar sig så i ordning att fullborda sitt arbete. Ett lätt slag med hammaren krossar nu fullkomligt det svaga läcke, som ännu höll vattnet tillbaka. Springkällan är i gång, ofta med sådan häftighet, att den olycklige arbetaren blifver ett dödens rof, innan han kan räddas utur djupets famn.

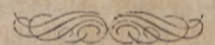
Har man en gång kommit så långt, så har man en outtömlig, aldrig uttorkande källa, hvars vatten ledes omkring till byar och trädgårdar genom enkla, af ihåliga palmstammar förfärdigade rör. Hvarje innebyggare i oasen har, efter storleken af sin egendom, rättighet till vattnet en eller en och en half timma. Denna tid uppmätas med tillhjälp af ett timglas, af en för detta ändamål anställd man.

Näst vattnet är dadlarne en ovärderlig välsignelse för öknen innevänare. Araberna värda dadelträden med synnerlig sorgfällighet, ty deras frukter bilda innevänarne förnämsta näringsmedel. De äro öknen bröd. Man får ej äta dadlarne ensamt; man måste förtära dem tillika med andra näringsmedel,

såsom mjölk, bröd, ost och kukussu, om man ej vill löpa fara att blifva sjuk eller ådraga sig döden.

Med sorgfällighet, man kan säga med kärlek, vakar öknen fria son öfver sina dadlars framgång. Han följer med vaksamt öga deras uppskjutande och hvarje stadium af deras tillvaro, från det ögonblick han anförtroter dem åt jorden, i form af ett litet skott, till det ögonblick, då ålder eller ofruktbarhet dömmar dem att falla för yxan. Hufvudsakligen värdas det quinliga dadelträdet, ty blott det bär frukt, under det att det manliga blott är bestämdt till befruktning. Är det manliga trädet i full blomma, afskar man en af de quistar, som sitta i toppen och fäster dessamma vid en gren i det quinliga trädet. Mera behöfves ej. Skörden sker i November; man upplägger frukterna i stora magasin, genom hvilka gå flera kanaler, uti hvilka uppsamlas den afsatta sockersaften. Äro dadlarne på detta sätt väl torkade, så kunna de förvaras i tio å till tolv år. Med de mindre goda frukterna fodrar man kamelerna, mulåsnorna och hästarna, i det man blandar den med gräs och hafra. Hvad som ej förbrukas, föres till Algier ock Europa, hvarest älskare af det söta hålla till godo med hvad kamelerna i Afrika ej velat förtära.

Saharas befolkning har talrika hjordar och vidsträckt betesmarker. En del är bosatt, en annan utgöres af nomader. Denna befolkning är den mest civiliserade och civiliserbaraste i hela Algierien. De äro verksamma, förståndiga, tillförlitliga, industriösa och älska arbete, kanske emedan hos dem egendomsrätten är mera aktad och man njuter sin besittning med mera lugn, än i det af krig beständigt oroaden Norden.

Boktryckerikonsten i China.

Emellan åren 1040—48 uppfann en man utur folket, en smed vid namn Pi-chiang ett sätt att trycka med af rörliga bokstäfver bildade plåtar, honpan. Han tog en af sin, mjuk lera bestående massa, bildade af denna regelmässiga skifvor, graverade uti desamma de brukligaste skriftecken, gjorde för hvarje skriftecken ett petschaft (typ) och brände sedan dessa typer för att härda dem. Nu lade han en jernplåt på ett bord och öfverdrog denne med ett lätt smältbart kitt af vax, harts och kalk. För att trycka lade han en jernram, hvilken inuti var afdelad i lodrät riktning med jernlinier, på denna jernplåt och fästade här typerna bredvid hvarandra. Hvarje sådan, med typer tyld ram, bildade en tryckform. Denna bragte han till elden för att uppmjuka kittet och tryckte sedan med ett slät trädstycke hårdt derpå, hvarigenom typerna trängde djupare in i kittet. Under det man tryckte med den ena

formen, bereddes den andra, och så omväxlad. För hvarje skriftecken voro alltid flera typer för handen, ända till tjugu af de oftast förekommande ord.

Träd tog uppfinnaren ej, af den grund, att det är än tät, än poröst och, då det impregneras med vatten, blifver olika, ytterligare af den anledning, att det skulle så klibba sig fast vid kittet, att man alldeles ej skulle kunna uttaga det, för att dermed sätta en annan skrift.

Efter Pi-chings död fortsattes emellertid ej hans tryckningsmanér, utan sedermera likasom förut trycktes med graverade träplåtar. Orsaken dertill ligger i det chinesiska språket, som ej eger något alfabet, bestående af ett ringa antal bokstäfver, med hvilka alla möjliga böcker kunna sättas, hvarföre tryckaren var nödsakad, att flera gånger gravera lika många typer, som det gifvas särskilda ord och att efter ljudens indelning i 106 klasser hafva 106 fack, hvaraf hvart och ett ofta innehåller ett oerhördt antal ofta förekommande typer, hvilkas uppsökande, sättande och afläggande fordrar mycken tid. Det var därför mycket lättare, att låta skriva texten, som skulle tryckas, klistra den på en träskifva och med en grafstickel uttaga de hvita delarne. Med sådana plåtar, eller mest i koppar stuckna, tryckes ännu i dag. Dock lät kejsar Khang-hi, som 1662 besteg thronen, genom missionärerna förmå sig att låta gravera 250,000 rörliga koppartyper, med hvilka trycktes "Kon-kin-thon-chau", en samling af äldre och nyare verk i 6000 band i oktav. Dessa bokstäfver tillintetgjordes några år derefter.

I kejsarliga palatset i Peking är en byggnad, Wou-nig-teen, der sedan 1776 årligen en stor mängd, inalles 10,412 verk, blifvit tryckta med rörliga stilar på uppdrag af finansministern och på statens bekostnad. Dessa typer fingo af kejsaren namn af ordnade perlor.

Chineserna hafva ej våra stålpatriser och kopparmatriser. De gravera sina patriser i vax, fina träslag och slå med dessa sina matriser i ett slags porcellainsmassa, som sedan brännes i ugnen. Slutligen gjutas stilarne af en massa, sammansatt af bly och zink. I sednare tider har boktryckeriet med rörliga bokstäfver, paithu, i China gjort stora framsteg.

Stereotypskifvor af träd förfärdigades i China redan år 932, för att dermed trycka de kanoniska böckerna. Verket fullbordades 952.

Redan i midten af andra århundradet efter Christum graverades på sten i China, dock ej för behof af skriftens mångfaldigande utan för att ega stående korrekturer, hvarefter hvarje lärd kunde förbättra sina felaktiga kopior. Först år 904 graverades bakfram i sten, för att dermed kunna på svart grund göra hvita aftryck.

Konungens af Dahomed Quinnogarde.

Ifrån flera trakter i medelsta Afrika hafva vi berättelser om quinliga soldater, en för oss Europeer sällsynt, men i Afrika ganska vanlig företeelse. Engelsmannen Dunkan afgifver om hvad han i denna väg sett vid Konungens i Dahomed hof, följande beskrifning.

Efter alla möjliga komplimanger och prat om sin tapperhet uppställa sig officerarne i lederna och hela regimentet sjunger en sång till Konungens ära. Nu får hvar och en framträda för Fronten och uttala sin trohet för konungen. Efter som en drager sig tillbaka framträder en annan i hennes ställe, så att revyen af ett enda regimente ofta räcker tre till fyra timmar. Är allt detta förbi, så faller hela regimentet på knä, med gevärskolvvarne stödda mot marken och remmen kastad öfver ryggen. I denna ställning upkratsa de jord med båda händerna och betäcka sig dermed. Då den är af ljusröd färg, gifver densamma dem ett besynnerligt utseende. Flera hafva håret alldeles afklippt; andra klippta detsamma blott två tum bredt från pannan mot hjessan. Efter ceremonien med mullen upp-rätta de sig, ännu stående på knä, hålla gevären horisontalt i båda händerna och uppslämma ett allmänt hurrah. Nu springa de upp, taga muskötterna raskt i ena handen, höja dem och utsäga ännu ett hurrah, hvar efter alla skyldra gevär och begifva sig i firsprång derifrån, så att det blifver en fullkomlig kapplöpning af hela regimentet, bestående af ungefär 600 quinnor. Hvarje Europe skulle förvåna sig öfver dessa quinnors snabbhet, och detta under en rustning af ett långt och tungt gevär, en kort sabel och en klubba. De bära en hvit- och blårandig rock, utan ärmor, som går till något nedom knäet, ett par korta benkläder, som räcka ungefär två tum nedom knäet. Patronköket, abgwadya, kalladt, bildar en gördel, som fasthåller hela klädningen. Dessa quinliga soldaters skott äro klena, alldenstund krutet är dåligt och kulorna förfärdigade af ett slags lera. Men de göra i det hela en god figur och äro genom fortfarande öfning bragte till stor färdighet och förmåga att fördraga strapaser.

Efter det första regimentet kom det, som tillhörde konungens andra son, som för öfverbefälet i distriktet Kakadschi. Äfven detta regimente var 600 quinnor starkt och under hela dagen uppmarscherade ej mindre af dessa soldater än 6000, hvarvid konungen förestälde de förnämsta befälshafvarinnorna och berättade deras bedrifter, hvilket tycktes mycket behaga dem. Den förnämste utaf dessa var

en af konungens favorithustrur, en kraftig ädel gestalt af mörkbrun färg. Hon kommanderade konungens 600 systrar, hvilka alla voro organiserade på soldatfot.

Omnibusar i London.

Allmänna priset i London för resor i dessa, hvilkas antal uppgifvas till 1500, var tills för 6 år sedan fem pence, hvarföre man kunde passera mellan de aflägsnaste ändpunkter af jättestaden. Ofta gick en sådan väg till två tyska mil, och då man betänker, att penningar i England ej hafva samma värde som hos oss, så måste man anse denna taxa ofantligt låg. Likväl är densamma på sednare tider betydligt nedsatt. För en del omnibusar är priset nedsatt ända till 3 pence. Då denna nedsättning skedde, strömade alla människor till dessa billigare vagnar, hvarföre de öfriga ansågo sig nödsakade i samma mån sänka sina priser. För omnibusarne å andra sidan Themsen har en sådan nedsättning ej ännu ansetts nödvändig, ehuru den svårligen kan uteblifva, så mycket mindre, som den har att kämpa med en betydlig konkurrens, nämligen med ångfartyg, som hvar femte minut anlöpa alla landstigningsplatser och mottaga passagerare för ett par skilling svenskt.

Söndagens firande i ett quäkarehus i London.

Detta gör på främlingen ett ganska eget intryck. Vanligtvis samlas folket i en rymlig sal, der en särskild bänk är anbragt för besökandes bekvämlighet. Männerna sitta stilla på en, quinnorna på en annan sida, alla tysta som grafven; de sednare hafva stora hattar på, hvilka nästan skyla deras dygdadla ansigten. Föreståndarne sitta tvärsför, de andra rät fram. Så kunna de sitta hela dagen. Man måste medgifva att nöjet är ringa. Detta får dock ingenting betyda. De måste hålla sig tysta, tills andans ingivelse kommer öfver dem. Känner sig då någon rätt gripen, så står han upp och talar. När ingen inspiration behagat infinna sig och ingen sålunda finner sig föranlåten att klyfva näbb, så lemnar hvar och en samlingen lika tyst, som han kom. — Quäkarne äro sålunda det besynnerligaste folk i världen; hos dem tiga sjelfva damerna.

Ryska hären.

Vi hafva i N:o 1 af magasinet gifvit en afbildning af "reguljerna ryska trupper." Vår mening var då, att äfven gifva en afbildning af "irreguljerna"; men genom en oaktsamhet vid öfverförandet af plansphen gick den förlorad, och vi hafva först nu kunnat åstadkomma en ny, som härmed följer till kompletterande af uppsatsen.

Tscherkesser i uniform för tjensten.

Baschkir. Liniekosack från Kaukasus.

Lesghier.

Donisk kosack.

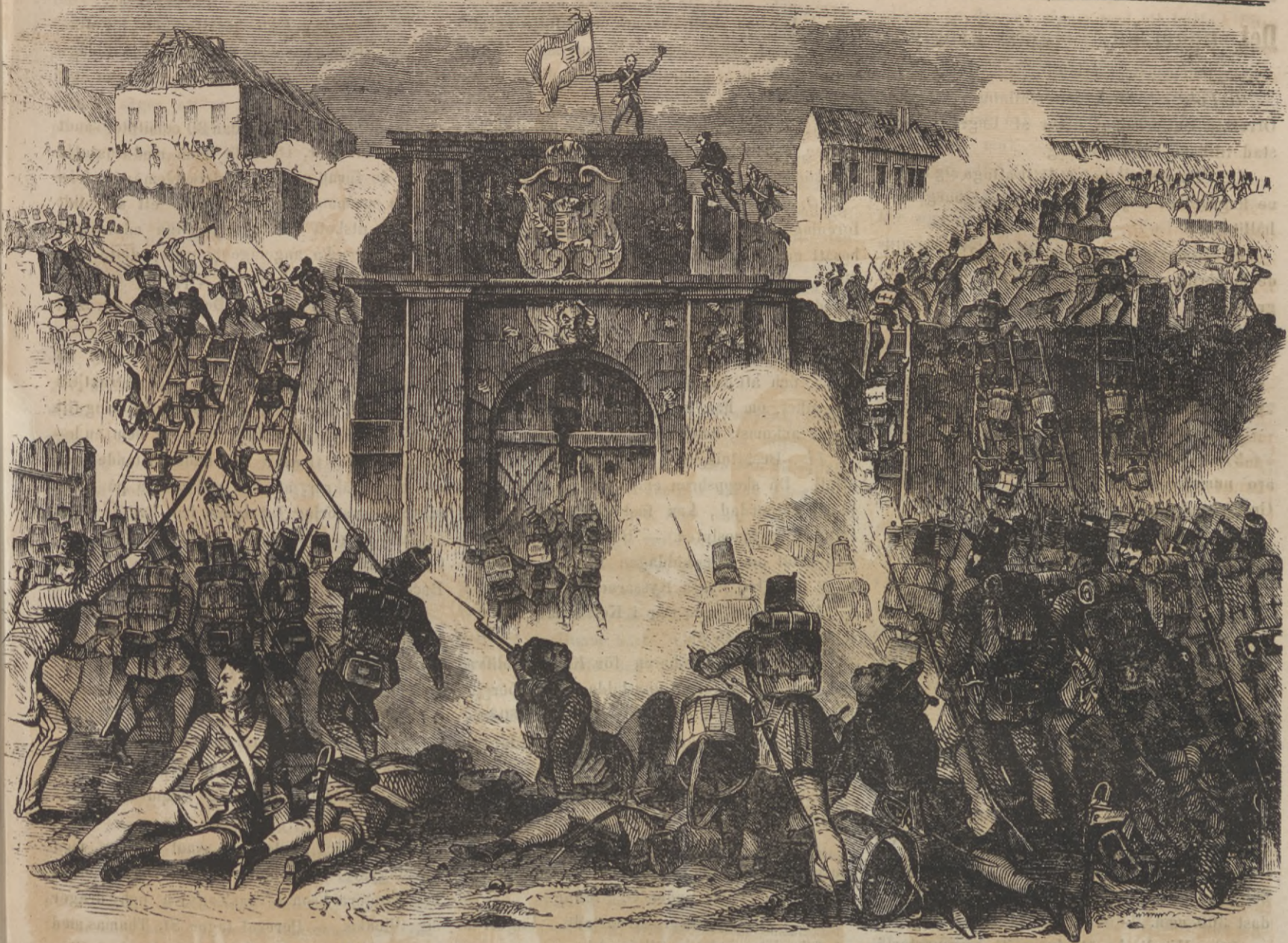
Tscherkesser i parad-uniform.

Tartarisk kosack från Krim.

Liniekosack från Kaukasus.

Kosack från Ural.

Irreguliert ryskt kavalleri.

Wienerportens sprängning vid fästningens Ofen stormning d. 21 Maj.

Ruinerna af theatern i Pesh efter beskjutningen af staden.

Det ungerska krigets krönika.

(Forts. fr. föreg. Nr.).

10 Febr. Schlick tager ställning vid Torna. Öfverste Sutterheine blifver af Ungernerna kastad tillbaka till Karlsburg.

12. Bem skall hafva låtit aftaga sig tvänne fingrar till följd af ett vid Salzburg erhållit sår.

13. Fästningen Essegg öfvergifver sig till de kejsrliche, utan att vänta på något angrepp.

14. Fäktning vid Strell i siebenbürgiska Sachsen.

16. Schassburg blifver öfverrumpladt af 7000 Szekler, som derur fördrifva de kejsrliche.

17. Besättningen i Komorn gör ett utfall.

21. Utom Kronstadt och Herrmannstadt äro numera domstolarne i Leschkirch och Grosschenk besatta af de kejsrliche.

23. Windischgrätz förhjuder tjugu kreuz- och femton kreuz-banknoter i Ungern.

24. Besättningen i Komorn gör åter ett utfall.

26. Windischgrätz har sitt högquartier i Gyöngyös. Götz och Ramberg hafva besatt Kaschau och Eperies. Wrba rycker från Gyöngyös till Kapolna, der ett slag utvecklar sig. Schwarzenberg drager fram till Raab. Schlick, som framträngde från Petervasara till Verpeleth, blef af Magyarerna uppehållen vid Strok.

27. Fäktningen vid Kapolna fortfar, Magyarerna draga sig till Erlau och skola hafva förlorat 1500 man, de kejsrliche mera än dubbelt så mycket — efter andra uppgifter endast 300 man. —

28. Windischgrätz har sitt högquartier i Maklar. Kavalleri-fäktning vid Mezö-Kövesd. Öfverste Null bryter upp från Herrmannstadt till Stolzenburg.

1 Mars. Windischgrätz låter under dimma och snö rekognosera slätterna från Mezö-Kövesd till Istvar. Magyarerna blifva angripna och draga till Eger-Farmas. — G. M. Kalliania och Öfv. Stutterheim bryta upp från Herrmannstadt till Medias.

2. Brigaden Palfy ankommer på ångbåtar till Pesth. Öfv. Null har ryckt från Stolzenburg till Frauendorf och Arbegyn.

3. De tre brigaderna, Null, Stutterheim och Kalliani kasta Bem tillbaka vid Kapis och Medias.

4. De kejsrliche draga in i Mediasch, Magyarerna draga sig till Vasarhely. G. M. Leiningen framrycker med sina trupper till Dobna och Deva. Hurban rycker in i Ungern.

5. Windischgrätz vänder tillbaka till Ofen. Fäktning vid Szolnock. Bem har vid Mediasch plötslig försvunnit, de kejsrliche veta ej hvart-hän.

6. Man säger, att det har uppstått stor oenighet å ungerska riksdagen i fråga om, huruvida man skall erkänna den unga kejsaren

eller icke, och skall Kossuth till följe häraf hafva afrest till Szigeth i Marmorosch. Madarass nedlade sin befattning som polisminister och Palfy erhöi densamma.

9. Windischgrätz utfärdar en kungörelse i Ofen, enligt hvilken hvarje förbindelse med det kämpande Ungern upphäfv.

10. Bem står vid Mediasch plötsligen i forening med Szeklerna åter. Ryssarne hafva besatt quarantänerna. Puchner står vid Rimnik. — Schlick kommer till ett krigsråd i Pesth. Windischgrätz förordnar i Ofen, att alla adelsmän, borgare och städer, som hålla sig på Kossuths sida, skola vidkännas krigskostnaderna, och att hvarje k. k. embetsmans förmögenhet, om han flyktat vid österrikiska armens ankomst, belägges med beslag.

11. Besättningen i Komorn gör åter ett utfall. Då skeppsbron emellan Acs och Göerjö är fullbordad, kan fästningen anses som fullkomligt innesluten. — Bem angriper Herrmannstadt om eftermiddagen klockan 1, och kl. 8 på afton flykta Ryssarne.

13. Banen, som var i Ketskemet, har återkommit till Pesth.

14. I belägringshären för Komorn blifva 8 kejsrliche batterier uppställda på sandberget till framemot Uj-Szony. — Komorn har 260 kanoner, 10,000 man garnison och proviant för ett år. —

15. Bem fördrifver Ryssarne ur Rothen-thurmpasset.

16. Malkowsky lemna Siebenbürgen och marcherar till Oberwikow. Vid Czernowitz stå 10,000 ryssar under G. Freitag.

20. Bem besätter Kronstadt. Ungernerna gå från Klausenburg till Karlsburg.

23. Strid emellan Magyarerna och den romanska landtstormen vid Nagy-Enyed.

25. Kamp emellan Magyarerna och Romanerna vid Giögy. Det kejsrliche ministeriet sammankallar förtroendemänner från Ungern. Kossuth skall hafva insändt 12 fredsbetingelser, bland hvilka äfven är den, att Ungernerna vilja öfvertaga 200 millioner statsskuld. — Banen står vid Czegled.

26. Puchner drog sig tillbaka till Kronstadt, han har insjuknat och gifvit kommandot åt G. M. Cillany. Kejsrliche armeen ser sig nödsakad, på grund af hälsotillståndet och den dåliga väderleken, att draga sig tillbaka från Gödöllö till Pesth.

27. Szenta i Baczka har af Magyarerna blifvit eröfradt och förstördt, de skola här hafva begravt en Serber vid namn Pajo Baderljica lefvande — ? — Nugents trupper äro i Kamenika, hans högquartier är i Jalja. Magyarerna tränga fram till Verbacz. Invexlingen af de ungerska 1 fl. och 2 fl. banknoterna är förbi, de gjordes ogiltiga derigenom, att Kossuths namn utskars. — Patriarken af Pancsova upprättar en landtstorm mot Ungern.

28. Den ungerska besättningen i Peterwardein öfverlistar den der uppställda belägringskåren genom en skrifvelse och gör ett utfall.

29. Hittills hafva redan 30 comitater sändt hyllningsadresser, 16 hålla ännu med Kossuth. Jemte de förut nämnde förtroendemännen från Ungern sammansättes ytterligare ett särskildt ungerskt utskott af det kejsrliche ministeriet för de ungerska angelägenheterna; detta utskott består af ledamöterna Appony, siJoka, Zarka, Szent Ivani och Desewffy. Perczell skall hafva ankommit till Peterwardein.

30. Welden ankommer, beledsagad af Seressanare, till Pressburg, men går straxt till Komorn, der han låter utgå en uppfordring till besättningen, hvaruti han förunnar dem en ledighet af 12 timmar till underkastande och derhos försäkrar, att han vill arbeta på fästningens förstöring "så länge han har en käck soldat." Nugent-sonen — drager om natten bort från Zombor och Magyarerna hafva nu hela Baczka.

31. Komorn, som nu är verkligen helt och hållet innesluten, blifver starkt angripet, elden fortfar från kl. 10 f. m. till kl. 4 e. m. Magyarerna göra ett utfall från Peterwardein.

1 April. G. M. Perrot stöter vid Hatvan på den magyariska förposten och kastar sig tillbaka till Hort. Till Komorn ankomma ännu 12 svåra kanoner och 2 sexpundiga mör-sare,

2. Schlick bryter upp emot Hatvan, men då Magyarerna äro honom öfverlägsna, låter han förstöra bron öfver Zagywa och drager sig tillbaka. — Perczel tager St. Thamas med storm. — Kronstadt är den sista orten i Siebenbürgen, der den kejsrliche fanan svajar; "Presse" af 3 Apr. säger: det var redan att förutse för 4 månader sedan. Leiningen förskansar sig på Maros vid Facet i stället för att gå till Siebenbürgen. Komorn blifver beskjuten med glödande kulor.

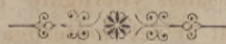
3. Weldens blockadekårsbefäl för Komorn, uti hvilket det på nytt begynnande fälttåget i Ungern omnämnes. Vid Pesth väntar man ett slag. Görgey och Klappa hafva fattat ställning vid Hatvan. Dembinsky har vid Chibakhaza gått öfver Theiss. Den kejsrliche operationslinien sträcker sig från Balassa-Gyarmath till Czibakhaza. — Banen drager sig tillbaka från Szegled till Alberti. Schlick går likaledes tillbaka.

4. Bem upprifver vid Avrik en hel bataljon Grenzer. — Schlick undanträngas från Görgey till Aszod. Många trupper draga genom Pesth, vagnbullret fortfar hela natten, sedan komma vagnar med sårade, allt drager öfver till Ofen. Kroaterna berättar om en förlorad fäktning vid Szegled; Pesthboarne anse genommarschen för ett återtåg af de kejsrliche och de ungerska banknoterna sliga.

5. Uppvigling i Pesth. Alla ångfartyg

blifva på befallning eldade, alla rum i första våningen vid donausidan måste utrymmas, sedan tre dagar blifva inga pass utdelade till Unterungern. Wrba utgifver en kungörelse, hvaruti säges, att en af banens brigader stött på Magyarerna vid Jaszbereny och frantagit dem 17 kanoner.

(Slut härnäst.)

Fiskarnes fortplantning och sätt att bygga sina bon.

Fiskarnes fortplantnings- och utvecklings-sätt, likasom vattendjurens öfver hufvud taget, är ännu för de naturkunniga höljdt i djupt dunkel och erbjuder ett rikt fält för forskningen. För få år sedan visste man ännu ej huru blodiglarne fortplanta sig; ej längre är man kommen i fråga om ålarne och andra fiskar. Man vet i allmänhet, att inom denna klass af djur befruktning eger rum utan parning, och att, när honan har lekt, hannen derigenom befruktar romen, att han går fram igenom densamma. Men huru underhållas de ur äggen framgångna småfiskarne? Huru undgå de de faror, som rundt omkring omgifva dem? Detta är frågor, som omöjligen låta besvara sig, så länge ej händelsen och tusende omständigheter gifva naturforskaren tillfälle, att betrakta dem i det element, som tjänar dessa hemlighetsfulla företeelser till slöja. Dertill knyter sig tillika en fråga: till hvad punkt kan man reglera och gynna vattendjurens fortplantning och hvad nytta skulle man kunna draga af en sådan industri? Flera naturforskare hafva i detta hänseende anställt intressanta betraktelser och försök. Man har, såsom bekant är, anlagt ostron- och forell-dammar, der fortplantningen eger rum på konstgjord väg. Högst märkvärdiga betraktelser finna vi i en skrift af Coste öfver Spiggen (*Gasterostus aculeatens*), hvars intressanta innehåll vi vilja meddela våra läsare.

Hr Coste hade i College de France i Paris släppt ett stort antal Spigg, hanar och honor, i några runda bäcken af 6 tums diameter och 10—13 tums djup, der han sökt att för-ena alla villkor, som kunde gynna hans betraktelser. Detta var under lektiden. Några dagar derefter ser han hanarne välja sig en bestämd punkt i bassinen, der de stodo stilla, och utvecklade stor verksamhet. Han börjar att göra sina iakttagelser, för att upptäcka, hvad alla dessa rörelser kunde hafva för ändamål, och märkte nu att de samlade byggnadsmaterialier.

Hvar och en af hanarne, som förrättade detta arbete, tog först gråshalm, hvaraf han gjorde ett slags matta. Men då materialerna, som utgjorde den första beständsdelen af hans näste, kunde rubbas af vattnets rörelser, behöfde han af försigtighet hämta sand, hvilken

han lade på halmen, för att fästa densamma. För att nu sammanbinda alla dessa elementer, for han långsamt öfver desamma med sin magge och begjuter beständsdelen med det slem som han utsveltar utur kroppen. Så bilda sig de första samlade ämnena till ett slags grundlag, på hvilket den sällsamma byggnaden kan uppföras. För att öfvertyga sig, om alla de olika beständsdelen behörigen sammanhänga, rör fisken med utomordentlig snabbhet sina bukfenor, så att rörelser uppstå i vattnet, hvilka han leder emot nästet, och när han ser att halmstråen ännu röra sig, bstryker han dem ännu en gång med slem, trycker dem, går ännu flera gånger deröfver och fuktar dem.

När byggnaden så vida framryckt, söker han fastare byggnadsämne. An tager han små rötter, än halmstrå, hvilka han alltid fattar med munnen och fastgör olvan eller nedom sitt hus. Då det läge, som han gifver dem, ej fullkomligt motsvarar sitt ändamål, borttager han dem ånyo, griper dem i andra ändan, anbringar dem åter på ort och ställe, trycker och stöter dem in, tills han af dem har det möjligen bästa bruk. Så fulländar hannen sitt näste och bstryker det försigtigtvis alltid med slem, för att fastgöra de särskilda beständsdelen. Halmen, rötterna och gräset, som bilda hans näste, lägger han alltjemt efter längden, så att ena ändan ligger åt ingången, den andra åt utgången.

När han är färdig med botten och sidoväggarne, börjar han med att lägga taket. Han forgater ej eller nu att gifva denna byggnad en sådan inrättning, som motsvarar ändamålet. Han lemna nämligen en öppning, hvilken han zirligt och regelmässigt afrundar, i det han insträcker hufvudet och en stor del af sin kropp, och gör den så vid, att honan bekvämt kan gå in och der leka.

När nästet är färdigt, bildar hannen ett rundt hvalf af 3 tums diameter. Detta hvalf, hvars väggar äro lika skickligt uppförda, som det på ett svalbo, har på en punkt af sitt omfång en öppning, som för till hålan, hvilken är förberedd till upptagande af äggen. Men snart märker man en annan på den motsatta sidan. Vanligen genombryter honan, då hon lekt och aflägsnar sig utur nästet, denna mellanvägg, för att bana sig en väg. Hos ett annat slag af Spigg sörjer alltid hannen därför.

Under det att Spiggen bygger sitt näste på botten och på de ställen, der man lätt kan se honom, hänga de vanliga fiskarne af detta slag sina nästen på grenar och blad, som de kunna finna, och dölja sig sorgfälligare. Hannen har i munnen en mängd konserver, hopar dem på det ställe, som han utsett, binder dem vid grenarne och bladen, som skola tjena nästet till stöd, och om dessa materialier bilda en tillräcklig massa, intränger han der och om-

gifver sig dermed såsom med ett hölje. Sedan gör han en långsam kretsformig rörelse, konserverna, som genom kroppens nötning blifva öfverdragna med slem, sluta sig tillsammans i en rundning och sålunda antager nästet formen af en muff. Denna manöver upprepar hannen, så ofta det synes honom nödigt, till befästade af materialerna af sitt näste, och söker sig så en — käraste. Full af liflighet skyndar han nu till honorna, som vilja leka, för att draga någons uppmärksamhet på sig, och hjuder henne en asyl för sina små. Hannen är lätt att urskilja, ty han bär kärlekens rika skrud och smyckar sig i de lifligaste färgor. Hans gälar och hans buk hafva förlorat sin vanliga hvilhet, för att färga sig eldröda eller orangegula; ryggen, vanligen grå, går smånigom öfver i alla schatteringar af grönt, blått och gult. Äfven skyndar sig honan, så snart hannen varseblifver det, att visa densamma hvarjehanda koketterier och att hon är lysten att följa honom. Hannen, som väl förstår detta teckenspråk, simmar till sitt näste, för att visa honan väg, sticker hufvudet i öppningen, som han utvidgar, för [att underlätta inträdet, och gifver sedan honan plats, hvilken inbjudning hon följer, under det hon stannar quar 2—3 minuter, under hvilka hon leker med krampaktiga rörelser. Sedan aflägsnar sig honan blek och med förändrade färgor och synes ej mera bekymra sig om äggen. Hannen deremot, hvars skiftande färg, hvars stigande oro betecknas genom hans lifliga rörelser, be-gifver sig samma väg som honan till nästet, ströfvar fram mellan äggen, och då han ut-gått genom andra öppningen, skyndar han sig att sorgfälligt tillstoppa den.

Hanen blifver alltså ensam väktare öfver den kostbara skatten, ty honorna bekymra sig ej allenast icke derom, utan blifva till och med de fruktansvärdaste fiender dertill och söka att eröfra nästet, för att med eget kött och blod stilla sin hunger. För hannen är det en svår uppgift att försvara sina skyddlingar mot angreppen af den hungriga röfvaren, synnerligen då han en hel månad igenom måste egna affödan all omsorg, som deras utkläckning fordrar. Det börjar dermed att befäste nästet, i det han beläcker det med stenar, som ofta äro så stora, som fisken sjelf; man skulle ej tro, att han förmådde föra dem, om man ej sågo det med egna ögon. Sedan hannen tillslutat öfver den andra öppningen af sitt näste, sysselsätter han sig dermed, att medelst bukfenorna leda vattenströmar genom ingången till det inre. Detta har för ändamål att tvätta äggen och att hindra bildningen af slem, som hindrar deras utveckling. Detta stör honom dock ej i ett fortfarande krigstillstånd mot alla Spigger, som nalkas hans näste, i det han slår dem med munnen, hotar dem med fenornas piggas, eller tager sin tillflykt till list, då allt annat försök är omöjligt.

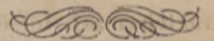

Ett Fisknäste.

När slutligen efter 10 å 12 dagars omsorg och möda ungarne äro utkrupna, måste hanen ännu lång tid skydda den mot fiendernas girighet. Han egnar sig härät med en viss vaksamhet. Ingen af de nyfödda får lemna gränsorna för sitt näste, eller om någon undslipper detsamma, tager han genast flygtingen i munnen och bär honom tillbaka till boningen. En höna kan ej med mera omsorg vaka öfver sina kycklingar. Ju mera familjen vexer, desto mera rum behöfver den för sina rörelser och desto större blifver beskyddarens vaksamhet. Man ser honom då oupphörligen komma och gå, såsom en fährhund, som återför de förströdda fåren och försvarar dem mot fiendtliga angrepp.

Efter 14 dagars förlopp äro ungarne kraftiga nog för att sjelfva sörja för sitt upphälle och fostraren lemnar dem nu, för att återgå till sina vanliga förhållanden. Huru underligt, samma djur, som den öfriga delen af året utmärker sig genom sin glupskhet, afhåller sig nu nästan från all föda, så länge hon bygger bo, bevakar äggen och uppfostrar sina små.

Man kan af detta intressanta meddelande sluta, att fiskarne hafva en vida högre grad af insigt, än man i allmänhet åt dem inrymmer. Spiggen är säkerligen ej den enda art, som bygger bo för sin aföda; synnerligen märkvärdigt synes den omständighet, att, i motsats till andra djurs vanor, det hör ej till honan, utan hanen, som bygger boet, bevakar äggen och uppfostrar ungarne — och åt dessa svåra uppgifter egna de sig med ett mod och försakelse, som hos andra djurslag utgör honans åliggande och ära.

Exposition

och försäljning af

LEKSAKER

af underteknads fabriks tillverkning är öppnad, en trappa upp, uti Mamsell Wollins hus, vis à vis Bloms hotel. Entréen erlägges med **16** sk. B:co, hvaremot erhålles den sak, som på Inträdeskortets fransida är antydt. De leksaker, som till dato medhunnits få färdiga, tåla alla att jemföras med utländskt arbete, och priset är på de flesta icke högre än hvad den nya Tulltaxan, endast i tull, bestämmer för dylika varor.

Götheborg d. 11 Aug. 1849.

C. Petersen.